

ראש השנה

די מנהגים) אז ס'איז ר"ה — דבר הכי מפורסם, נדפס בלוחות וכו' וכו'.

ב. אין לבושי ברענגט זיך אויך דער טעם — „כדי לערבב את השטן שלא ידע יום שהוא ר"ה", נאָר ער איז מוסיף: „כיון שלא קדשוהו".

ועפ"ז וואָלט מען דאָס געקענט מבאר זיין, ע"פ הידוע, אז די קביעות החדשים וכו' איז תלוי אין דעת ב"ד: ר"ח האָט זיין קביעות נאָר דורכן קידוש פון אידן; דורך דעם וואָס ב"ד (אידן) זיינען קובע דעם טאָג אַלס ר"ח, ווערט דער טאָג ר"ח.

ביז אז „כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה ואימתי יום הכיפורים, הקב"ה אומר להם לי אתם שואלים, אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה".

במילא איז דורך ניט דערמאנען ר"ח בתפלות ר"ה און דורך העדר ההזכרה בשבת שלפניו¹ — איז דער טאָג טאָקע כאילו² ניט נקבע געוואָרן אַלס ר"ח תשרי, במילא ווייסט ניט דער שטן (מיט זיכערקייט?) „יום שהוא ר"ה".

אָבער דער תירוץ איז ניט מספיק, ווייל:

- 7) רסתקפ"א שם.
- 8) ראה לקושי חט"ז ע' 98 ואילך. ושי"נ.
- 9) דביר פ"ב, יד (ובהנמון ברדיל שם). וראה (בעניינן) פירוש אחר בחכמת שלמה (למהרש"ק) לשו"ע או"ח סתקפ"א ס"ג.
- 10) וראה לקושי חט"ז ע' 187 ואילך.
- 11) אבל לא ממש, שהרי כל החדשים וכו' כבר נקבעו ע"י הלל הנשיא (נסמן בלקושי חט"ז ע' 94 הערה 10).

א. איינער פון די טעמים פארוואָס מ'איז ניט מזכיר ראש חודש בתפלות ר"ה איז: „לערבב השטן, שלא ידע שהיום הוא ר"ח תשרי (ולא יבא לקטרג)".

דער זעלבער ענין (לערבב כו') ווערט געבראכט אויך אַלס טעם אויפן מנהג וואָס מ'איז ניט מזכיר (מברך) חודש תשרי בשבת שלפניו (ווי מ'טוט עס בכל שבת שלפני ר"ח — שבת מברכים).

איז לכאורה ניט מובן³:

דער „שטן" איז דאָך אַ מלאך און קומט בבי"ד של מעלה וכו', וכמפורש בספר איוב (בתחלתו⁴), אז דער שטן איז געקומען ביום הדין (בראש השנה⁵) בתוך בני האלקים „להתייצב על ה" — איז ווי קען מען זאָגן אז מ'קען אים „מערבב זיין", און „מטעה זיין" אין אזא דבר הפשוט⁶, ער זאָל ניט וויסן (צוליב

1) שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סתקפ"א ס"ז. והוא מלבוש (סתקפ"א ס"א. וראה גם סתקפ"ב ס"ז). מנהגים למהרא"ל טירנא חודש אלול. מנהגים להרא"ל קלויזנר (רבו של מהרי"ל) מנהגי ראש השנה אות א הגהה א.

2) כ"ה (בצע"ג) בשו"ע אדה"ז שם. וראה מבוא לקונטרס השלחן (להרא"ח נאה) ס"ח.

3) מנהגי מהרא"ק, הרא"ל טירנא ולבוש (סתקפ"א) שם.

4) ראה גם אמת ליעקב מערכת ז' אות צה.

5) א, ו ואילך. ולהעיר ממז"ג ח"ג פכ"ב. רמב"ן לאיוב ב, א. וראה צפע"נ למז"ג שם (צפע"נ עה"ת דברים ע' תטז). שו"ת צפע"נ דוינסק ח"א סק"א ואכ"מ.

6) ראה מפרשים לאיוב שם.

7) להעיר מתגיגה (ד, סע"ב) וכתובות (עז, ב) בענין הטעיית (שלוחו של) מלאך המות. וראה גם תודיה תורה — שבת פט, א. אבל שם הכוונה לא להמשיך אלא לטירדה.

יבין מתי יהי ר"ה¹⁶.

וואס אויך אין דעם איז נישט מובן, כנ"ל: ווי קען מען „אפנארן" דעם שטן, אז ער זאל נישט וויסן „מתי יהי ר"ה"?

ווייל הביאור בזה:

דעם ענין פון ערבוב השטן געפינט מען (בשייכות צו ר"ה) אין גמרא¹⁷, ביי דער מצוה פון תקיעת שופר בר"ה בכלל: „א"ר יצחק . . למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן. איז רש"י מפרש דערויף¹⁸: „שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצות מסתמין דבריו". דאס הייסט, וויבאלד די אידן באנוגענען זיך נישט מיט תקיעות ותרועות פעם אחת, נאר זיי זיינען תוקעין ומריעין נאך אמאל, באווייזט עס אז זיי זיינען מחבב את המצות — און דאס איז סותם דברי השטן המקטרג.

על דרך זה קען מען אויך מפרש זיין דעם ענין פון ערבוב השטן בנוגע די תקיעות פון חודש אלול:

די תקיעות פון חודש אלול איז דאך ענין (כידוע¹⁹) „כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר²⁰ אם יתקע שופר בעיר גו'; און דערפאר, דורך דעם גופא וואס אידן בלאזן שופר און ווערן נתעורר בתשובה, ווערט דער שטן מעורבב²¹, אָנעמענדיק, אז אידן האָבן

(א) בראש השנה טוט מען כו"כ ענינים אין וועלכע עס איז ניכר ובהדגשה אז דאס איז דער טאג פון ר"ה (ר"ח תשרי) — איז ווי קען מען זאגן, אז צוליב דעם וואס „לא קדשוהו" (ר"ח) וועט דער שטן נישט וויסן אז עס איז ראש השנה?

(ב) ועיקר: דער טעם פון „ערבוב השטן" ווערט געבראכט²² בנוגע נאך צוויי מנהגים, וועלכע האבן נישט קיין שייכות מיטן ענין פון ראש חודש:

(א) „ומטעם זה נמי אין תוקעין בערב ראש השנה²³, כי אז יהי סבור השטן שעבר יום הדין²⁴, (ב) „וכן מכה זה מתחילין לקרות בראשית בשמחת תורה כדי שלא יבין את ראשית שנה או אחרית שנה²⁵."

איז הדרא קושיא לדוכתא: ווי איז שייך צו זאגן, אז דורך נישט תוקע זיין בערב ראש השנה און דורך נישט אָנ־הויבן ליינען בראשית בראש השנה איז מען מערבב דעם שטן, אז ער זאל מיינען אז „עבר יום הדין" וכו', ובפרט אז פון כמה ענינים איז מוכח אז ס'איז ראש השנה (והחודש)?

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים וואס דער ענין פון ערבוב השטן ווערט געבראכט²⁶ אויך אלס טעם אויפן מנהג צו בלאזן שופר במשך חודש אלול — מ'איז דערמיט מערבב דעם שטן „שלא

16 לשון מהרא"ק שם. ועד"ז הוא במנהגים

טירנא, משה משה, מהר"ל ולבוש שם.

17 ר"ה טז, סע"א האילך.

18 ועד"ז בר"ח שם. מאירי שם. ערוך ערך ערב.

19 ולהעיר מחי"כ פנחס כט, א. שו"ע אדה"ז סתקפ"א ס"י.

19 ראה בהמסומן בהערה 15 בשם פרקי דר"א

(פמ"ז).

20 עמוס ג, ו.

21 ולפירוש הר"ן ר"ה שם ועוד, דערבוב השטן

פירושו הכנעת היצר (כמאמר ר"ל (ב"ב טז, א) הוא

12 מנהגים שבהערה 3. מהר"ל מנהגי ימים

נוראים הגהה הב' (לו, א). משה משה סתשע"ח. וראה

לבוש ואלי רבה רסתקפ"א. לבוש רסתרס"ט. ועוד.

13 וטעם זה הובא להלכה במג"א סתקפ"א

סקיד. הוספות לשו"ע אדה"ז ט"ס תקפ"א.

14 לשון מהרא"ק שם.

15 רא"ש (ראש השנה בסופה) ראב"ה (שם

סתקפ"ב) וטור (סתקפ"א) בשם פדריא (וראה

ביאור הר"ל לפדריא פמ"ז אות כ) ועוד — אבל

בלי ההסברה, שערבוב השטן היינו „שלא יבין כו'".

בשעת א' איד טוט תשובה כדבעי
איידער עס קומט ר"ה, איז ער שוין
פארזיכערט שיכתב ויחתם בספרן של
צדיקים — זיין „דין“ איז שוין אפגע-
פסקנט געווארן לטובה אין חודש אלול,

[ובפרט ווי מען געפינט בכמה
מקומות, אז אויך אין אלע טעג פון יאר
(לאו דוקא בראש השנה) קען מען דורך
תשובה ותפלה כדבעי זוכה זיין צו א
פסק דין בהחלט לטוב; לדוגמא: חזקיהו
המלך²⁵ וואס האט דורך תפלה ותשובה
פועל געווען „והוספתי על ימך חמש
עשרה שנה“²⁶, ומשמע פון דעם סיפור
אז עס איז געווען ניט אין א זמן מיוחד
ווי ראש השנה וכי'"]²⁷.

און דערפאר איז דער שטן מעורבב
פון די תקיעות פון חודש אלול: ער
טראכט אז אידן האבן דורך דער
התעוררות תשובה דחודש אלול שוין
זוכה געווען בדין (און זיין קטרוג קען
שוין גארניט אויפטאן).

אזוי, אז זיין קטרוג בראש השנה איז
עכ"פ נאך על הספק, ובמילא ניט מיט א
תוקף וכ'.

און לויט דער הסברה ווערט אויך
מובן דאס וואס „אין תוקעין בערב ראש
השנה, כי אז יהי סבור השטן שעבר יום
הדין“:

כדי צו נאך מער מערבב זיין דעם
שטן, אז ער זאל מיינען אז אידן האבן
שוין זוכה געווען בדין בחודש אלול
(דורך דער התעוררות התשובה פון די
תקיעות דחודש אלול) איז מען מבטל
(ער"ה) די תקיעות דחודש אלול: מען
דארף שוין ניט אנקומען צו דער
התעוררות פון די תקיעות.

דורך זייער תשובה בחודש אלול שוין
באלול זוכה געווען בדין²², און דער-
פאר איז קיין תועלת ניט, ער האט ניט
וואס צו מקטרג זיין בראש השנה —
„מסתמין דבריו“.

ד. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין
וואס מען זאגט, אז ערבוב השטן (דורך
די תקיעות פון אלול) טוט אויף „שלא
יבין מתי יהי ר"ה“:

דער פשט פון „לא יבין מתי יהי ר"ה“
איז²³ (ניט אז ער ווייס ניט (וואס עס
שטייט אין לוח) ווען עס איז דער טאג
(זמן) פון ר"ה, נאך) אז ער ווייס ניט ווען
עס איז די אויסגעטיילקייט, דער תוכן
פון ר"ה, דער דין ומשפט פון ר"ה (וואס
דעמולט איז זמנו לקטרג) [ווי עס שטייט
בפירוש אין מהרי"ל²⁴: ואין יודע מתי
הדין ויקטרג]:

שטן הוא יצהיר הוא מה"מ) — א"כ הוא הוא ענין
התשובה הבאה ע"י תקיעה.

(22) ולהעיר, השלשון (במקומות שבהערה 15)
הוא „וכדי לערבב את השטן ולא „ועוד כדי כו“
(כבלבוס שם. וראה מ"מ שם). ומשמע קצת שאיז
טעם שני כ"א המשך למ"ש לפניו „להזהיר ישראל
שיעשו תשובה“.

(23) ועד"ז יש לפרש דברי הירושלמי (שהובא
בערוך (שם), תוס' ור"ן ר"ה שם. טא"ח סתקפ"ה.
ועוד) ש„ערבוב השטן“ ע"י תקיעות דר"ה הוא
מחמת שחושב שתקיעה זו היא התקיעה בשופר גדול
דלעיל כשיגיע זמנו להתבלע — דהיינו, לא שטועה
שהוא חוזן דלעתיד, אלא שחוכן ופעולת תקיעה זו
הוא אותו התוכן ופעולה שבתקיעה דלעתיד ולכן
יתבלע חיכך. — ולהעיר מהמבואר בכ"מ בדא"ח
(לקו"ת ר"ה נט, ג ואילך. עט"ר ש' ר"ה כב, א ואילך.
ועוד) ההפך בין השופר דר"ה להשופר גדול
דלעתיד. ושם (לקו"ת ס, רע"ג. עט"ר ש' יוה"כ
בתחלתו) שהתקיעה ביוה"כ אחר נעילה עתה —
היא מבחי' שופר גדול.

(24) שבהערה 12.

(25) מלכים ב כ, א ואילך. ישעי' לח, א ואילך.

(26) מלכים שם כ, ו. ועד"ז בישעי' שם, ה.

(27) ראה עטרת ראש ד, א. ולהעיר מטורי אבן
לר"ה (ז, ב).

(*) ובסמ"ג הלכות שופר (הובא בב"י לטור או"ח
סתקפ"ה ד"ה ומ"ש כו' כדי שיחתרבב) מפרש שהוא
ע"ד „אדם שרואה מת שזוכר יום המיתה ומעורבב
בוה ואינו יכול לקטרג“.

מוסיף אין די זכיות פון אידן —

וכמובן, אז סיי א גרעסערע חסד עוררות און סיי א תוספת אין די זכיות פון אידן זיינען א תועלת רבה אין דער עבודה והשתדלות פון ר"ה, צו זוכה זיין בדין,

און דאס איז דער מכוון פונעם טעם וואס מאיז נישט מזכיר ר"ח בריה "לערבב השטן שלא ידע שהיום הוא ר"ח תשרי" (וואס דאס מיינט נישט העדר הידיעה בנוגע דעם זמן פון ר"ח בריה, נאר בנוגע — ענינו ועבודתו):

וויבאלד אידן דערמאנען נישט ר"ח בריה, וועט דער שטן נישט מרגיש זיין בריה די התעוררות און עבודה פון ר"ח — "לא ידע שהיום הוא ר"ח"³¹;

ועד"ז בנוגע דעם ענין פון „מתחילין לקרות בראשית בשמחת" כדי שלא יבין את ראשית שנה וכו'" — היות אז אידן הויבן נישט אן בפועל „לקרות בראשית" בריה, וועט ער אננעמען אז אין דער עבודה פון ראשית השנה פעלט דער ענין ופעולה וועלכע זיינען פארבונדן מיט סיום והתחלת התורה — „לא יבין את ראשית שנה כו'" —

וועט דאס מערבב זיין דעם שטן, ולא יבא לקטרג, ווייל אילו זכו, כגיל — איז זייער עיקר עבודה אזוי בשלימות ובעילוי, אז זיי דארפן נישט אנקומען צו דער תוספת התעוררות פון ר"ח און „גמרה של תורה" והתחלתה; זיי האבן שוין (בלאו הכי) זוכה געווען בדין.

ו. דער ביאור איז אבער נישט אינגאנצן גלאטיק:

[און אע"פ אז דער שטן ווייס, אז דאס וואס מ'בלאזט נישט בשופר בער"ה איז א מנהג קבוע מאז, און אז טעמו ונימוקו איז טאקע צוליב דעם גופא, כדי לערבב את השטן — איז דאך דאס א מנהג וואס (מנהג ישראל) תורה הוא³², תורת אמת ובמילא אילו זכו — וועט דאס (די זכ"י מוחלטת בדין) באמת זיין אזוי, מ'האט שוין אפגעטאן די עבודה פון ר"ה ו„עבר יום הדין"; און דערפאר איז זיין קטרוג על הספק, מיט א חלישות, כגיל].

ה. עד"ז וואלט מען לכאורה געקענט פארענטפערן בנוגע צו די אנדערע אויבנגעבראכטע ענינים וואס מען האלט זיך אפ פון צו טאן בריה „לערבב השטן" אז ער זאל נישט וויסן אז ס'איז ראש השנה:

דאס וואס ר"ה איז גלייכצייטיק דער טאג פון ר"ח תשרי איז נישט נאר אן ענין אין סדר הזמן (אז התחלת השנה איז במילא התחלת החודש), נאר ס'איז אויך נוגע (ובלשון הש"ס³³ — „אהנאי") צו ענינו ותוכנו של ר"ה: די התעוררות וואס ווערט מצד דעם וואס דאס איז ר"ח³⁴, איז מוסיף אין דער התעוררות און עבודת היום פון ר"ה, ובמילא אויך בתוצאתה — לזכות בדין.

ועד"ז אויך דאס וואס „הי ראוי לקרות פ' בראשית בריה"³⁵, וואס י"ל אז דאס איז נישט נאר דערפאר וואס ר"ה איז התחלת השנה (אין זמן), נאר אויך צוליב דעם וואס דער ענין פון „גמרה של תורה"³⁶ און „התחלת התורה" איז

(28) תודיה נפסל — מנחות כ, ב. ובכ"מ.

(29) זבחים צא, רע"א.

(30) ולהעיר, דרי"ח הוא יום כפרה (ראה פ"נחם כח, טו ובפירש"י). וכנסת מוסף דרי"ח: זמן כפרה לכל תולדותם.

(31) ל' הלבוש ר"ס תקפא.

(32) דאם היי מתחילין בראשית בריה היו גם

מסימין אז את התורה, שהרי „מתכנין התחלה להשלמה" (ב„רשות" לחתן בראשית).

(33) „אכל להעיר של הלבוש שם הוא: שלא ידע יום שהוא ר"ה.

מאנען ובמילא די התעוררות פון ר"ח
און עד"ז — די מעלה פון גמרה של
תורה והתחלתה, רופט עס ארויס א
חלישות בקטרוגו — מיינענדיק, אז
ס'פעלט בעבודה ביי אידן, ובמילא דארף
ער ניט זיך מתאמץ זיין צו זוכן נאך
חסרונות ביי אידן.

און אע"פ אז דער שטן ווייס דאס
גופא — מען טוט עס דערפאר ווייל
מ'איז אויסן אים צו מערבב זיין — איז
דאך אבער — לפועל פעלט די
התעוררות וזכות (מיט אלע תוצאות
וואס דאס ברענגט): מ'האט ניט די
התעוררות כ"י של ר"ח און מ'האט ניט
גמרה של תורה והתחלת התורה!

ח. עפ"ז ווערט אבער די שאלה
לאידך גיסא:

ווי קומט עס אז מ'זאל טאקע צו-
נעמען דאס אלעס ביי אידן? אמת טאקע
ס'איז פאראן דערביי די כוונה, לערבב
השטן — אבער, כנ"ל: סוף-סוף פעלן
דאך ביי אידן אין דעם טאג די עבודות:
די התעוררות פון תקיעת שופר בער"ה,
די התעוררות פון ראש חודש און דער
ענין פון גמרה של תורה והתחלת
התורה!?

איז דער ביאור בזה:

דאס גופא, וואס מען איז זיך מונע פון
די זאכן כדי, לערבב השטן, דארף און
ברענגט צו נאך א טיפערער התעוררות
תשובה, ווי די וואס וואלט אויפגעטאן
געווארן ע"י ענינים הנ"ל.

די התעוררות תשובה אין אן אופן פון
קול היוצא מפנימיות הלב, ווערט
ארויסגערופן ע"י המרירות שבנפשו על
ריחוקו מה' אשר רחוק ממנו בתכלית";

(36) ל' הלקחת נצבים (מד, ג. מה, א) — בבאור
מעלת תקיעת שופר על העבודה בתמיצ' בכלל.

לויט דעם ביאור קומט אויס, אז דורך
ניט דערמאנען ר"ח (און דורך ניט
מתחיל זיין לקרות בראשית) ווערט נאך
אויפגעטאן ערבוב השטן: אבער די סיבה
פון זיין העדר (אדער חלישות) הקטרוג
(ולא יבא לקטרג) באשטייט בעיקר אין
דעם וואס ער מיינט אז די עבודה פון
ר"ח איז שוין בשלימות און מ'דארף כלל
ניט אנקומען להנ"ל —

האט לפי זה געדארפט זיין מודגש
(ניט בלויז דער צד השלילי, דער „לא
ידע" פון ר"ח וכו', נאך לכה"פ או"ד)
דער פרט חיובי (די עבודה — בדוגמת
עבודת ר"ה) אין דעם ענין.

פון סתימת הלשון³⁴ „אין נוהגין
להזכיר ר"ח כפי' ברה"י. לערבב השטן
שלא ידע שהיום הוא ר"ח תשרי (ולא
יבא לקטרג) איז משמע, אז אויך די
סיבה פון „לא יבא לקטרג" איז מצד
דעם וואס „לא ידע שהיום הוא ר"ח
תשרי".

[און ס'איז ניט גלייך צום ענין פון „אין
תוקעין בערב ר"ה כי אז יהי סבור
השטן שעבר יום הדין" — ווייל דער
לשון גופא („אין תוקעין בערב ר"ה") איז
מדגיש אז פריער איז מען יע תוקע",
וואס מצד דעם (די תקיעות פון חודש
אלול) איז „עבר יום הדין"].

ז. ויש לומר, אז ביי די צוויי ענינים
(ניט דערמאנען ר"ח בקשר מיט ר"ה און
מתחילין לקרות בראשית בשמחית")
איז דער תוכן פון „לערבב השטן":

ווען דער שטן זעט, אז אין דעם טאג
פון ר"ה פעלט ביי אידן דער דער-

(34) לשון אדה"י בשרע שם.

(35) ובפרט לפי ל' המהרא"ק שהובא במהר"ל
(וכן הוא במטה משה שם) — ש"י המנהגים באים
בהמשך זל"ז: מנהג כשר לתקוע מרח"א אלול . .
לערבב השטן . . ויקטרג לכן אין תוקעין (מפסיקין)
בער"ה כי אז הי' סבור השטן שיום הדין עבר.

א איד איז אריין אויף יחידות צום רבי'ן נ"ע און האט געבעטן א ברכה אין אן ערנסטן ענין, ביי וועלכן ער האט זיך גענויטיקט אין גרויס התעוררות רחמים. אבער דער רבי נ"ע האט אים געענט- פערט, אז ער קען אים נישט העלפן אין דעם.

נאכן הערן אזא ענטפער, איז דער איד ארויס פון רבי'נס חדר און האט זיך פאנאנדערגעוויינט מיט ביטערע טרערן. גייענדיק א פארוויינטער האט ער באגעגענט דעם רז"א (דער ברודער פון רבי'ן נ"ע), און אויף זיין שאלה פאר- וואס ער וויינט אזוי שטארק, האט דער איד אים דערציילט וואס ס'איז געשעהן און וואס דער רבי האט אים גע- ענטפערט.

דער רז"א איז אריין צו זיין ברודער דעם רבי'ן (ווי דערמאנט, איז עס געווען בתחלת ימי נשיאותו) און האט אים גע- זאגט הייטכן — אז ווען מ'קומט אריין בעטן דיין ברכה, זאגסטו אז דו קענסט אים נישט העלפן, ביז אז המבקש וויינט בדמעות שליש פון גרויס צער!

האט דער רבי נ"ע אנגעטאן דעם גארטל און איבערגעגעבן, אז דער איד זאל צו אים אריינקומען נאכאמאל — און ווען ער איז אריין האט דער רבי נ"ע אים געבענטשט און די ברכה איז מקוים געווארן בפועל.

לכאורה דארף מען פארשטיין: וויבאלד אז דער רבי נ"ע האט אים גע- קענט העלפן (כנראה פון דעם סיום המאורע), פארוואס האט ער לכתחלה דאס נישט געטאן און נאך אפגעזאגט אין אזא אופן אז עס האט אים געבראכט לדמעות כו'?

נאך די הסברה בזה (בדרך אפשר) איז ע"ד הנ"ל:

און אט די מרירות „על ריחוקו מה" דעהערט זיך ביי א אידן אין א גאר שטארקן אופן — דורך זיין התבוננות אין דעם וואס מען איז פון אים מונע די ענינים טובים הנ"ל כדי „לערבב השטן". ער דעהערט זיין מצב, אז דער שטן האט כלפי אים אזא כח, ביז אז מען מוז צוליב דעם ביי אים צונעמען אן ענין פון תק"ש, הזכרת ר"ח וקריאת פ' בראשית (בראש השנה).

און נאך איז א פרט איז די התעוררות תשובה נאך א טיפערע ווי די וואס קומט דורך בלאזן שופר וכו': די התעוררות תשובה פון תקיעת שופר קומט פון א דבר שמחוץ הימנו (ועד"ז קריאת פ' בראשית און הזכרת ראש חודש):

משא"כ די התעוררות תשובה וואס קומט פון דעם „ניס" — וואס מ'איז פון אים מונע אן ענין פון תק"ש כו' — נעמט זיך עס פון אים גופא, פון זיין מצב וכו'.³⁷

— וי"ל אז ס'איז ע"ד³⁸ הסיפור פון חסידים וועגן כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (אין דעם זמן פון תחלת נשיאותו):

(37) ועפ"ז אליי'ש לתווד טעם זה דערבוב השטן ע"י העדר ברכת החודש בשבת שלפני ר"ה עס הטעם שהובא. בשם הבעש"ט (היום יום כ"ה אלול. ועוד) שהקביה בעצמו מברך את החודש —

כי התעוררות התשובה העמוקה הלזו היא „כלי" (בחי' „אתר שלים") לברכתו של הקביה (וראה בארכיון לקו"ש ח"ט ע' 184 ואילך, דגם לביאור הבעש"ט הברכה היא ע"י עבודת האדם). ועד"ז י"ל להביאור דלקמן בפנים סעיף ט.

(38) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 126. אלא ששם נתבאר שפעולת ה"שבירה" היא גם במי שהוא בדרגה הכי נמוכה (וגם בגוים). וכאן הכוונה לאידך גיסא, שיש מעלה בענין זה על העבודה דוע"ט. ולהעיר מהמשך תעריב פרכיב (ריש ע' תג). דצער ומרירות הנפש מגיע למעלה מעונג הנפש.

(*) ולהעיר ממש באלי' רבה (סתקפ"א טק"ה) „כי הוא מבורך ועומד שבו אירע כמה בדברים".

[און דאָס איז דער חשבון פון דעם שטן — אז ס'וועט פֿעלט כעבודת בני ברעל — ובפרט אז י"ל אז פון קלא פנימאה ווייס ער נישט, ואפילו בנוגע מחשבה — איז דאָך אויך דאָ דרגות במחשבה⁴⁰].

אבער באמתית הענין, מצד רצון המלך, איז נישטאָ קיין חילוק צווישן איין עבודה מיט אַ צווייטער⁴¹,

ווען אַ איד איז מקיים מצוות דער-פֿאַר וואָס „קדשנו במצותיו וציונו“ — איז באַ אים קיין נפק"מ נישט,

אפילו ווען עס קוקט אויס אז ער פֿאַרלירט אַז ענין טוב, וויבאַלד אָבער אַז ער ווייס אז דאָס גופא איז „תורה היא“, טוט ער דאָס מתוך שמחה רבה וטוב לבב⁴².

און דאָס גופא ברענגט די כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה למטה מעשרה טפחים, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

(משיחות יום שמחת)

ומוצאי ש"פ בראשית, תשל"ט)

דער איד, וואָס האָט געבעטן דעם רבי'נס ברכה, איז דעמולט, צוליב זיין מצב הרוחני, געווען נישט מוכשר, האָט נישט געקענט באַקומען אזאַ גרויסע ברכה ווי דער מצב האָט געפֿאַדערט — ער איז נישט געווען אַ כלי דערצו. און דער-פֿאַר קען מען אים נישט העלפֿן.

אבער דער ענטפֿער פון רבי'ן, האָט ביים אידן געפֿועלט אַ צעבראַכנקייט און ער האָט אויסגעגאָסן זיין האַרץ פֿאַרן אויבערשטן — דאָס האָט אויפֿ-געטאָן אַז ער איז געוואָרן ווי אַ נייע מציאות, אַ כלי צו ברכתו של הקב"ה דורך דעם רבי'ן נ"ע.

ט. אַ טיפֿערער ענין אין דעם:

נישט נאָר איז דאָס אַז ענין וואָס רופֿט אַרייס אַ טיפֿערע התעוררות חשובה, נאָר בעומק הענין פֿעלט אויך נישט דער-ביי דער עילוי פון דעם בפועל:

דאָס וואָס מ'איז זיך מונע פון די ענינים, איז מנהג ישראל וואָס „תורה היא“⁴³ — עס ווערט אַז ענין של קיום (פועל) התורה⁴⁴, וואָס ער טוט מתוך שמחה רבה.

ווען קיום התומץ איז נאָר מצד טעם ודעת, אָדער ווייל ער האָט אין דעם אַ געשמאַק — דאָן איז דאָ אַז אַרץ צו דעם חילוק אַז מען קען נישט האָבן אזאַ חיות אין (א מנהג וועלכער איז) „שלילה“ — ווי אין אַז ענין של פועל.

(39) ע"ד ספרת המד"א שבעשהיד גם על „לאו" ענו. ה"ר (מכילתא יתרו כ, א — נתבאר בלקו"ש ח"י ע' 119 ואילך. הדרן על מס' מסכת — נדפס בהגש"פ (קה"ת, ברקלין) — בהוצאות תש"מ ושל אה"י — ע' תסה ואילך).

(40) ראה תודיה שאין (שבת יב, ב), ובהמציין בהגהות רעקא"ש שם. ועוד. ואכ"מ.

(41) ובלשון הידוע (צוואת הריב"ש אות ג. ושי"ג): שהכל הוא צורך גבוה, מפני שהשי"ת רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים.

(42) ובלשון הידוע (שם): כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בני אדם ואז אינו יכול ללמוד . . . ואל יצער את עצמו בזה, כי השי"ת רוצה שיעבדוהו בכל האופנים.

האזינו

— שבת (ת) שובה —

ב. דאָס וואָס די תורה רופט אָן „האזינו“ מיטן נאָמען „השירה הזאת“, איז מבאר דער רמב"ן: „ויקראוה שירה כי ישראל יאמרוה תמיד בשיר ובזמרה, וכן נכתבה כשירה, כי השירים יכתבו בהם הפסק במקומות הנעימה“.

ס'איז אָבער מובן, אַז ס'איז שווער צו זאָגן אַז (נאָר) צוליב אַט די טעמים איז האזינו נקבע געוואָרן אַלס שירת הלוויים (במוספי שבת), ווי מ'זעט עס פון די אַנדערע פסוקים, וועלכע מ'האָט קובע געווען אַלס שירה על הקרבנות (כאַטש אַז רובם זיינען ניט געשריבן

א. שירת האזינו איז פון די שירות וואָס די לויים פלעגן זאָגן אין בית המקדש אַלס שירה על הקרבן, וז"ל הרמב"ם (אין הל' תמידין ומוספין): „במוספי שבת אומרים שירת האזינו וחולקין אותה לששה פרקים הזיז ליד כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת“.

דאַרף מען פאַרשטיין:

שירת האזינו איז דאָך תוכנה — דברי תוכחה, ביז אַז דאָס בריינגט זיך אויך להלכה (אַלס אַ חידוש) ווי דער רמב"ם זאָגט אין הל' תפלה: כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב, אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד זכור ימות עולם כו', און ער רעכנט אויס בפרטיות וועלכן חלק מ'לייענט פאַר שני שלישי רביעי חמישי וששי, און איז מסיים: ולמה פוסקין בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה.

ולכאורה: „תוכחה“ און „שירה“ זיינען צוויי באַזונדערע, און נאָכמער: היפכ-דיקע ענינים!!

הל' תוכנה שם) — דאָן ישראל אומרים שירה. וכי כשר"ע אדה"ו ארח"ר ר"ס תקפד: א"א הלל כו' ואיך יאמרו שירה. ומפורש בלבוש שם ס"א לענין כמה פזמונים שאין אומרים בריה, שכל אלו הם שירות וא"א שירה בריה ויהיכפ"ו. וראה גם מאירי ר"ה שם: וטעם הדבר מפני שהוא זמן הכנעת הלב ולא זמן שירה) —

אבל אינו נדויד — כי שם מדובר ע"ד תשובה וראה של האדם ושירתו, ולא אמירת תוכחה (מוסר) ושירה — להאדם.

(5) וילך לא, יט (ראה פרשי ובמפרשי התורה). שם, כא. לב. ל. פרשתנו לב, מד.

(6) וילך לא, יט.

(7) וראה בארוכה מעשי ה' כאן (מעשי תורה פרק לח) בפ"י ענין שירה.

(8) ולהעיר דביורשלימי (מגילה פ"ג ה"ז) ובמס' סופרים (פ"ב ה"ח) נק' שירת האזינו „שירת הלוים“ סתם.

(9) ר"ה שם. רמב"ם הל' תמידין ומוספין שם. וראה לח"מ שם.

(1) כן נקראת ברמב"ם הל' סית פ"ז ה"י. פ"ח (בספר אלה הדברים). הל' תמידין ומוספין דלקמן בפנים. ועוד.

(2) ר"ה לא, א.

(3) פ"ז ה"ט.

(4) פ"ג ה"ה.

(4) לכאורה יש להוכיח שהם ב' ענינים הפכים ממש הרמב"ם בהל' תוכנה פ"ג ה"ז: אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהם הלל לפי שהן ימי תשובה וראה ופחד לא ימי שמחה יתירה [דאף שכותב זה בנוגע להלל — הרי הלשון בגמ' ר"ה (לב) (ב) וערכין (י) (ב) — מקורו של הרמב"ם (מ"מ

(*) וכן משמע בחדאג' ערכין שם: אבל שירת אז ישיר אומרים בריה ויהיכ"ר דאינו אלא סיפור דברים שירה שאמרו משה וישראל. ומשמע ששירה (שאינה סיפור דברים) אין אומרים.